

(Ministru kabineta
2009.gada 15.janvāra
rīkojums Nr.14)

**Politisko partiju finansēšanas koncepcijas
kopsavilkums**

Šobrīd politisko partiju (turpmāk - partija) finansēšanas noteikumi ir ietverti Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā. Priekšvēlēšanu aģitāciju regulē likumi "Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām" un "Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms pašvaldību vēlēšanām".

Partiju finansēšanai Latvijā raksturīgi privātie finansēšanas avoti unniecīgs valsts finansējums - apmaksāts priekšvēlēšanu raidlaiks sabiedriskajās raidorganizācijās. Priekšvēlēšanu aģitācijas laikā plaši izvērstā partiju kampaņa radio un televīzijā, kas ir samērā dārga, tādēļ prasa ievērojamus finanšu resursus. Turklāt vēlēšanu izvēle tiek ietekmēta ar reklāmai raksturīgiem paņēmieniem, nevis izglītojot un informējot. Tādēļ partiju rīcībā esošajam finansējumam priekšvēlēšanu cīņā ir lielāka nozīme nekā priekšvēlēšanu aģitācijas saturam, partiju programmām un to pārstāvētajai ideoloģijai. Šā iemesla dēļ partijas kļūst finansiāli atkarīgas no privātpersonu ziedojumiem, un tas palielina risku partijām kļūt atkarīgām no attiecīgo personu izvirzītajām prasībām. Tad vēlēšanu (arī vēlēšanu vairākuma) viedoklis var netikt uzklauts, un starp partijām, politiskajām amatpersonām un vēlētajiem veidojas uzticības krīze.

Savukārt par vienu no pozitīvākajām Latvijas partiju finansēšanas iezīmēm ārvalstu eksperti atzīst augsto atklātības līmeni, kas raksturīgs informācijai par partiju finansiālo darbību.

Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā ir noteikti daudzi ierobežojumi ziedotājiem (piemēram, maksimālais ziedojuma apmērs, tā atkarība no ienākumiem iepriekšējā laikposmā), tomēr nepieciešams izvērtēt, kādā veidā varētu sekmēt plašāka personu loka iesaistīšanu dāvināšanā (ziedošanā) partijām, tādējādi samazinot partiju atkarību no atsevišķu personu liela apjoma ziedojumiem. Tāpat nepieciešams izvērtēt, vai partiju finansēšanai nebūtu lietderīgi piesaistīt valsts finansējumu.

Partiju finansēšanas sistēmu Latvijā raksturo arī vairāki neatrisināti jautājumi saistībā ar priekšvēlēšanu aģitāciju. Nav noteikta "trešo personu" darbība (personas, kas piedalās priekšvēlēšanu aģitācijā, aģitējot par vai pret kādu partiju vai deputātu kandidātu, bet nav saistītas ar partijām), slēptās politiskās reklāmas izvietošana, maksa par politiskās reklāmas izvietošana, valsts institūcijām nav nodrošināta iespēja laikus reaģēt uz konstatētajiem pārkāpumiem, nav noregulēti arī citi jautājumi.

Jāpiezīmē, ka Latvijā nav ieviesta adekvāta sodu sistēma par pārkāpumiem partiju finansēšanas jomā.

Lai gan iepriekšējā laikposmā normatīvie akti, kas regulē ar partiju finansēšanu saistītos jautājumus, vairākkārt tikuši grozīti, tomēr nav pieņemti konceptuāli lēmumi par turpmāko virzību partiju finansēšanā un partiju finansēšanas sistēma nav aplūkota kopumā. Lai uzlabotu partiju finansēšanas sistēmu Latvijā, nepieciešams īstenot pasākumu kopumu, bet tas savukārt saistīts ar grozījumu izdarīšanu normatīvajos aktos un, iespējams, papildu finansējumu kontroles mehānismam. Būtu nepieciešams pilnveidot normatīvos aktus, novēršot pretrunas un nepilnības, kā arī, lai mazinātu partiju atkarību no

atsevišķu ziedotāju interesēm, iespējams, nodrošināt partijām valsts finansējumu.

2008.gada 17.jūlijā Saeima pieņēma likumu "Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā", likuma pārejas noteikumus papildinot ar 17.punktu. Tas nosaka, ka Ministru kabinets līdz 2009.gada 1.maijam izstrādā šā likuma grozījumus, kas nosaka politisko organizāciju (partiju) daļēju finansēšanu no valsts budžeta līdzekļiem.

Ir nepieciešama konceptuāla vienošanās par partiju finansēšanas sistēmas attīstību un nepieciešamajiem būtiskajiem grozījumiem normatīvajos aktos.

Ja netiks atrisinātas Politisko partiju finansēšanas koncepcijas (turpmāk - koncepcija) I nodaļā minētās problēmas, turpināsies finansiāli dārgas priekšvēlēšanu aģitācijas kampaņas, partiju atkarība no atsevišķu ziedotāju interesēm, partiju, politisko amatpersonu un vēlētāju pārstāvēto viedokļu atšķirības, kā arī tiks apgrūtināts kontrolējošo institūciju darbs. Tādēļ Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 1.panta otrajā daļā noteiktais mērķis - nodrošināt partiju finansiālās darbības atklātumu, likumību un atbilstību parlamentārās demokrātijas sistēmai - var netikt sasniegts.

Koncepcijā minēto problēmu risināšanai piedāvāti trīs risinājuma varianti.

1.variants

Pašreizējās partiju finansēšanas sistēmas pilnveidošana, nepiesaistot būtisku valsts finansējumu. Risinājuma variants paredz pilnveidot spēkā esošos normatīvos aktus, precizējot tajos noteikto regulējumu un tādējādi novēršot pretrunas vai nosakot regulējumu jomās, kurās tā trūkst, - noteikt nodokļu atvieglojumus personām, kuras dāvina (ziedo) partijām, likumā noteiktos atklātības principus attiecināt arī uz partiju biedru naudā iemaksātajiem finanšu līdzekļiem, noteikt dāvinājuma (ziedošanas) maksimālā apjoma ierobežojumus vienlaicīgai partiju un to apvienību finansēšanai, definēt, kas ir "trešās personas", kā arī noteikt to tiesības un pienākumus, definēt, kas ir slēptā priekšvēlēšanu aģitācija, nodrošināt visām partijām vienlīdzīgas iespējas izvietot priekšvēlēšanu aģitāciju. Nepieciešams arī noteikt Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja un Nacionālās radio un televīzijas padomes tiesības un pienākumus atbilstoši to kompetencei laikus reaģēt uz normatīvo aktu pārkāpumiem, diferencēt atbildību par normatīvo aktu pārkāpumiem partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas jomā, kā arī veikt citus pasākumus.

Lai īstenotu šajā variantā paredzētos pasākumus, nepieciešamais papildu finansējums no valsts budžeta: 2009.gadā - nav nepieciešams, 2010.gadā - 333,9 tūkst. latu, 2011.gadā un 2012.gadā - nav nepieciešams.

2.variants

Risinājuma 2.variants paredz 1.variantā minēto pasākumu īstenošanu un valsts finansējumu partijām, daļēji apmaksājot raidlaiku, kas nepieciešams priekšvēlēšanu aģitācijas izvietojumam televīzijā un radio.

Lai īstenotu šajā variantā paredzētos pasākumus, nepieciešamais papildu finansējums no valsts budžeta: 2009.gadā - nav nepieciešams, 2010.gadā – 1 419,5 tūkst. latu, 2011.gadā un 2012.gadā - nav nepieciešams.

3.variants

Risinājuma 3.variants paredz 1.variantā minēto pasākumu īstenošanu un valsts finansējuma piešķiršanu partijas izdevumu segšanai, sākot ar 2010.gada novembri (pēc nākamajām Saeimas vēlēšanām). Paredzēts apmaksāt partiju tēriņus par priekšvēlēšanu aģitācijas materiālu izgatavošanu un izvietojumu, telpu un sakaru līdzekļu izmantošanu, kā arī citām vajadzībām.

Lai īstenotu šajā variantā paredzētos pasākumus, nepieciešamais papildu finansējums no valsts budžeta: 2009.gadā - nav nepieciešams, 2010.gadā - 436,1 tūkst. latu, 2011.gadā - 427,3 tūkst. latu un 2012.gadā - 427,3 tūkst. latu.